

Русіна Юлія Олександрівна

Кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Кубікова Анастаія Юріївна

Студент

Київський національний університет технологій та дизайну

Русина Юлия Александровна

Кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Кубикова Анастасия Юрьевна

Студент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Rusina J.O.

Candidate of economics, docent

Kyiv National University of Technology and Design

Kubikova A.Y.

Student

Kyiv National University of Technology and Design

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ НА
ПІДПРИЄМСТВІ**

**ОРГАНИЗАЦИЯ ЗАЩИТЫ КОММЕРЧЕСКОЙ ТАЙНЫ НА
ПРЕДПРИЯТИИ**

**THE ORGANIZATION OF PROTECTION THE TRADE SECRETS OF
THE COMPANY**

***Анотація:** Досліджено понятійний апарат терміну «комерційна таємниця» та механізми її захисту як на рівні підприємства так і законодавства в цілому.*

***Ключові слова:** комерційна таємниця, захист комерційної таємниці, конкуренти, конфіденційна інформація, документ про нерозголошення.*

***Аннотация:** Исследован понятийный аппарат термина «коммерческая тайна» и механизмы ее защиты как на уровне предприятия, так и законодательства в целом.*

Ключевые слова: коммерческая тайна, защита коммерческой тайны, конкуренты, конфиденциальная информация, документ о неразглашении.

Summary: The conceptual apparatus of the term "trade secret" and its protection mechanisms at both the enterprise and the law in general.

Keywords: trade secrets, protection of trade secrets, competitors, confidential information nondisclosure document.

Сучасний ринок підприємств переповнений продуктами та послугами. Щоденно тисячі компаній борються за першість на ринку намагаючись не просто витіснити конкурентів, а й надовго закріпитись в статусі лідера. Одним із ключових факторів успішного функціонування на ринку та попиту на власні послуги або товари є чітка унікальність, яка формується виключно в закритих колах компанії. Чим вузкими ці є кола тим менші ризики витоку конфіденційної інформації за межі того и іншого підприємства. В модернізованому інформаційному просторі саме інформація є однією із важливих складових, яка може повністю управляти підприємством. Вона має неабияку силу, що може як нашкодити компанії, знищивши її, так і спровокувати різкий підйом. Комерційна інформація кожного підприємства є унікальною. Чим унікальнішою вона є тим дорожче вона коштує, відповідно більше прибутку приносить, при умові доки вона залишається всередині компанії. Вищезазначене підводить до висновку, що збереження комерційної таємниці, та дотримання встановленого режиму її охорони всіма працівниками підприємства є важливим для його економічної безпеки.

Саме по собі, поняття «комерційна таємниця» має багато трактувань та визначень. Зокрема, суттєвий внесок у розгляд етимології поняття комерційна таємниця, її основних характеристик та класифікацій зробили С. Жилінський, О. Казакевич, Н. Конев, В. Максименк, Г. Андрощук, П. Крайнев, А. Марущак, А. Носік, Б. Кузьменко, О. Чайковська, Л. Євдоченко, С.Нікіфоров, Г. Сляднева, О. Сергеева, П.Багрій, А. Тихомиров та інші. Безпосередньо проблемі захисту комерційної таємниці та її дослідженню приділили увагу

вчені, які спеціалізуються в сфері економічної або інформаційної безпеки - Т. Кашаніна, В. Крилов, Ю. Макогон, Ю. Назарова, Ю. Плаксин, О. Перовская, Г. Раєвський, Е. Сергеева, В. Соловйов, А. Фатьянов, В. Ярочкін та ін. Основні напрями охорони комерційної таємниці були розглянуті та запропоновані такими авторами як Ю. Ярмошук та С. Франчук. А питання розвитку і підвищення ефективності комерційної діяльності зачепили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема В. Апопій, Г. Осовська, Ф. Хміль, Л. Дашков, В.Памбухчянц. Кожен з дослідників трактує зміст і суть комерційної діяльності з різних позицій.

Наприклад вільна енциклопедія розкриває комерційну таємницю як інформацію, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [1].

О. Сергеева запропонувала авторське визначення комерційної таємниці, яке сформулювала на основі аналізу досвіду західноєвропейських та американських правників. На її думку, під комерційною таємницею слід розуміти інформацію конфіденційного характеру, яка безпосередньо пов'язана з підприємницькою діяльністю суб'єктів права на цю діяльність, як промислового (індустріального), так і торговельного характеру, або з діяльністю з надання послуг, що має реальну або потенційну економічну цінність та надає перевагу у конкурентній боротьбі через її невизначеність, а за розголошення якої настає юридична відповідальність та існує особливий режим її охорони [2]. Автор звузила коло суб'єктів права на комерційну таємницю лише до суб'єктів підприємницької діяльності, а також, замінила таку ознаку комерційної таємниці, як «невідомість», «невизначеністю».

В свою чергу, Г. Сляднева ідентифікує комерційну таємницю як вид конфіденційної інформації з обмеженим доступом [3]. На жаль, виділена

дослідницею ознака не додає конкретики визначенню, адже конфіденційна інформація – це вже вид інформації з обмеженим доступом, а тому очевидно, що будь який вид конфіденційної інформації є підвидом інформації з обмеженим доступом.

Розглядаючи визначення комерційної таємниці як об'єкта, що потребує безпосереднього захисту, перш за все необхідно зупинитися на загальній характеристиці цього поняття. Взагалі в українській мові під таємницею розуміють усе «невідоме, приховане від когось» [6]. Тобто, слово «таємниця» можна розглядати у двох аспектах: щось абсолютно невідоме всім, і щось відносно невідоме для широкого кола осіб. Якраз до другого значення є дуже близькою правова природа комерційної таємниці. Незважаючи на те, що в літературі неодноразово робилися спроби надати визначення комерційній таємниці, однозначного погляду на цю правову категорію не існує. Наприклад у радянські часи цей інститут оцінювався досить критично, панувала думка, що він притаманний лише капіталістичним країнам та є ознакою нехтування правами працівників. Показовим у цьому контексті є визначення комерційної таємниці, яке дає П. І. Багрій в Економічному словнику: «Комерційна таємниця – засекречування виробничих, торговельних і фінансових операцій на капіталістичних підприємствах, що охороняється законом. Бажаючи зробити зайвий раз наголос на неправильному розвитку економіки Заходу, додатково зазначено, що капіталісти використовують конфіденційну інформацію, щоби приховати від конкурентів і працівників власних підприємств, а також широкої громадськості характер виробничої політики, спрямованої на одержання надприбутку і зростання експлуатації трудящих. Наприкінці наголошено, що на соціалістичних підприємствах цього явища не існує [7].

Поширеною думкою серед науковців є розуміння комерційної таємниці як певного права суб'єкта господарювання, яке він реалізує відповідно до локальних і центральних нормативних актів. Так, Великий енциклопедичний словник визначає комерційну таємницю як «право підприємств, компаній,

фірми, банку на зберігання в таємниці документів, відомостей, що відображають їхню діяльність» [7].

У свою чергу, А. Ю. Тихомиров характеризує цю категорію як «охоронюване законом право підприємства на засекречування (обмежений доступ) виробничих, технологічних, торговельних, фінансових та інших господарських операцій і документації щодо них» [8].

Зазвичай всі автори погоджуються з науковцем Економічної енциклопедії, наголошуючи, що «комерційна таємниця – право підприємства, організації, банку на засекречування усіх виробничих, торговельних і фінансових операцій та відповідної документації, охоронюване законодавством» [9].

Аналізуючи визначення, дане авторами «Сучасного економічного словника», звертаємо увагу на визначення комерційної таємниці як певного права підприємства, установи, організації не розголошувати та зберігати в таємниці відомості про їхню виробничу, торговельну, фінансову, науково-технічну діяльність, обумовлене небезпекою нанесення збитку для самого підприємства [10].

Схоже бачення у висвітленні цього питання можна зустріти і у викладачів-юристів. Так, С. Е. Жилінський, поєднуючи комерційну та службову таємниці, зазначає, це є «охоронюване законодавством право індивідуальних підприємців, комерційних і некомерційних організацій на засекречування відомостей про свою виробничу, економічну і фінансову діяльність, які, ставши відомими конкурентам або іншим стороннім особам, можуть завдати матеріальної та моральної шкоди первісним власникам цих відомостей» [11].

Узагальнюючи ряд зазначених тверджень, звертаємо увагу, що всі вони характеризують комерційну таємницю як певне право: «право на засекречування», «право на збереження в таємниці», «право на нерозголошення» тощо. Не поділяємо такого підходу у визначенні наукового поняття через право, бо акцентуючи передовсім на праві на об'єкт, ми підміняємо категорії комерційної таємниці та права на комерційну таємницю,

що не є тотожними. Адже саму комерційну таємницю не можна визначати тільки як право, вона є видом секретної інформації, право на яку має певний суб'єкт господарювання.

Комерційною таємницею є відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Під забезпеченням захисту комерційної таємниці мається на увазі ряд таких пунктів:

1. Встановлення правил віднесення інформації до комерційної таємниці;
2. Розробку і доведення до осіб, допущених до відомостей, що становлять комерційну таємницю, інструкцій за дотриманням зазначеного режиму конфіденційності;
3. Обмеження доступу до носіїв інформації, які містять вищезазначену комерційну таємницю;
4. Використання організаційних, технічних та інших засобів і конфіденційної інформації;
5. Здійснення контролю за дотриманням встановленого режиму охорони комерційної таємниці.

На жаль не на всіх вітчизняних підприємствах існують служби безпеки, тому особливу увагу питанням збереження конфіденційності доцільно приділяти при укладанні трудових договорів між адміністрацією підприємства і працівниками.

При прийому на роботу кожен співробітник має обов'язково ознайомитись та підписати зобов'язання про нерозголошення комерційної таємниці та чітко розуміти, що з моменту підписання він несе відповідальність за її збереження. Даний документ містить такі обов'язки як:

- 1) не розголошувати відомостей, що складають комерційну і таємницю, які будуть доведені чи стануть відомі при виконанні службових обов'язків, у тому числі протягом визначеного строку після звільнення з фірми;

2) дотримуватись доведених до відома співробітника вимог щодо захисту комерційної таємниці;

3) не використовувати відомості, що становлять комерційну таємницю, без відома на це її власника;

4) не мати ніяких зобов'язань перед іншими особами і підприємствами.

Під час вивчення даної теми та написання статті, за основу бази дослідження було взято світній центр для підприємців «Стартап Україна».

Комерційна таємниця ТОВ «Стартап Україна» - це відомості, що стосуються, фінансово-економічної, управлінської діяльності, а також інтелектуальна власність, що включає в себе авторські права на бази даних, фотографічні твори, аудіо- та відео- твори, фірмові та комерційні найменування, раціоналізаторські пропозиції та товарні знаки. Вищеперерахована власність знаходиться у володінні, користуванні та розпорядженні освітнього центру і розголошення (передача, витік) цих даних може завдати шкоди інтересам компанії та її клієнтам (спричинити матеріальні збитки, завдати шкоди її діловій репутації тощо).

Відповідальність за надання доступу до комерційної таємниці несуть особисто власники компанії, операційний директор, та, за особливих обставин, менеджери проектів структурних підрозділів.

Під час аналізу захисту комерційної таємниці підприємства були виявлені недоліки діючого механізму захисту комерційної таємниці, що і призвело до удосконалення старої та впровадження новаторської системи захисту. Виявивши деякі недоліки даної системи, можна запропонувати можливі заходи по виключенню цих недоліків або їх мінімізації.

Задля вдосконалення системи захисту комерційної таємниці на ТОВ «Стартап Україна», шляхом дослідження та аналізу, була розроблена спеціальна система співвідношення вагомості комерційної інформації до масштабів доступу даної інформації для кожного окремого співробітника.

Новаторська система містить в собі три основних кроки які мають бути пройдені поступово один за одним.

Судячи з отриманих результатів та проаналізованої діяльності підприємства було запропоновано наукову новизну під назвою метод «Герди». Суть даного методу полягає в тому, що вся цінна інформація розбивається на безліч фрагментів з обмеженим доступом для різних людей(співробітників). Частина цих фрагментів недоступна фізично, а отримати повну картину може тільки керівник компанії, або в нашому випадку операційний директор під наглядом керівника. Якщо поєднувати даний теоретичний метод з практичними технічними рішеннями то це робить копіювання секретної інформації майже неможливим.

Для оцінки ризиків ТОВ «Стартап Україна використано 3 основні шкали:

- 1) Оцінка ймовірності реалізації загроз;
- 2) Оцінка величини наслідків реалізації загрози та їх вплив на цілісність;
- 3) Оцінка величини наслідків реалізації загрози, а сам вплив на конфіденційність.

Після повного дослідження можливих ризиків на підприємстві «Стартап Україна» було визначено найважливіші.

Література:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Комерційна_таємниця
2. Сергеева О. Поняття та ознаки комерційної таємниці / О. Сергеева // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 2. – С. 16 – 23.
3. Сляднева Г. Г. Определение понятия коммерческой тайны субъекта хозяйствования / Г. Г. Сляднева // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – №9. – С. 39 – 47.
4. Шевелева Т. Правові аспекти регулювання відносин, пов'язаних з комерційною таємницею, в проекті Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» // Інтелектуальна власність. – 2008, № 7. – с. 9–15.
5. Сляднева А. Определение понятия коммерческой тайны субъекта хозяйствования // Підприємництво, господарство і право. – 2007, № 9. – с. 40–43.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
7. Большой энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1991. – 965 с.
8. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия / Под ред. А. Ю. Тихомирова. – М. : Б.и., 1998. – 526 с
9. Економічна енциклопедія. – Т. 1. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
10. Современный экономический словарь. – 2-е изд. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 477 с.
11. Жилинский С. Э. Правовая основа предпринимательской деятельности (пред-принимательское право) : Курс лекцій / С. Э. Жилинский. – М. : НОРМА-ИНФРА-М, 1998. – 672 с.